N°. 23. Donderdag 14 November 1901. 1ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.
Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht,** of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade,** beiden Den Haag.
Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengrach 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feestdagen, van 10—12 en van 2—4 ure open is.

„Voor den Inlander"

Van A. v. S. te Tw.. . . . . f 5.—

Mededeelingen.

I. *Van het Hoofdbestuur.*

Te **UTRECHT** zal op **Donderdag 21 October** des namiddags **ten 2 ure** in het gebouw **IRENE** (Zaal no. 6) eene vergadering van **HET HOOFDBESTUUR** worden gehouden.
Het gebouw **IRENE** ligt in het centrum der stad langs de tramlijn van het station.

II. *Van de 4e Commissie.*

Van de voordrachten over **SURINAME** door Jhr. L. C. VAN PANHUIJS, zal de eerste worden gehouden op **Dinsdag 19 November** in ons gebouw **Heerengracht 4** des avonds **ten 8¼ ure.**

Wij vestigen de aandacht vooral van de te **Amsterdam** wonende of verblijfhoudende leden op het als ingezonden stuk opgenomen schrijven der firma **J. H. de Bussy,** betreffende de door haar, **Rokin 62,** geopende **LEESZAAL.**

Naar aanleiding der Memorie van Toelichting der (Oost-) Indische Begrooting.

V.

Wij zullen ons heden bezig houden met de bespreking van een paar belangrijke onderdeelen der afdeeling IV, BINNENLANDSCH BESTUUR en wel de AFSCHAFFING VAN DE HEERENDIENSTEN en de GOUVERNEMENTS-KOFFIECULTUUR. Zoowel het vorderen van heerendiensten, als het verplichten van een deel der bevolking, om koffie te planten en haar product voor geringen prijs aan het Gouvernement te verkoopen, zijn factoren van het naar onze overtuiging innigslechte Oost-Indische belastingstelsel. Over beiden is dan ook het anathema reeds uitgesproken maar.... hoe zou men na de afschaffing komen tot een sluitende begrooting van inkomsten en uitgaven?

Ware het te verwachten, dat Nederland bij eene geheele scheiding zijner financiën van die van Oost-Indië, die toch den grondslag zal moeten zijn van ieder degelijk koloniaal beheer, aan de kolonie zou teruggeven, wat haar rechtmatig toekomt, dan zou flink doortasten op den weg der afschaffing van alle heerendiensten ernstig mogelijk zijn. Nu echter moeten wij het reeds loven, dat door den Minister het voorstel wordt gedaan om op den weg der afschaffing voort te gaan, zonder te gelijkertijd een equivalent van de reeds zoo arme belastingschuldigen te vorderen. De Memorie van Toelichting zegt daaromtrent het volgende:

„In de eerste plaats behooren daartoe (tot de afteschaffen diensten) de zoogenaamde buitengewone, dat zijn die, welke plotseling, op ongelegen tijden, meestal in grooten getale te gelijk en soms, nadat zij jaren lang niet zijn geëischt, worden gevorderd. Onder deze buitengewone heerendiensten worden verstaan de heerendiensten voor den:

a. aanleg van en zware herstellingen aan wegen,
b. aanleg van en zware herstellingen aan waterwerken, en
c. aanleg van nieuwe irrigatiewerken.

Tegen deze diensten bestaat daarenboven het bezwaar, dat zij meer dan de andere ongelijk drukken en dat die ongelijke druk voor de bevolking zoo merkbaar is; in het eene district worden zij namelijk jaren en jaren achtereen geëischt, terwijl zij in het daaraan grenzende in tientallen jaren niet worden gevorderd.

Gebaseerd op de cijfers der gepresteerde dagdiensten in de jaren 1896 tot en met 1899 is voor de afschaffing van de genoemde heerendiensten een bedrag van f 440,000 's jaars noodig.

Behalve de genoemde diensten drukken nog zwaar op de bevolking de persoonlijke diensten voor het bezetten van wachthuizen, omdat zij des nachts en dus op ongelegen tijd moeten worden verricht en somtijds niet zonder gevaar zijn. In sommige residentiën of gedeelten van residentiën zijn deze diensten reeds afgeschaft kunnen worden, omdat het hoofdgeld meer opbracht, dan voor de afgeschafte diensten noodig was, en zijn zij vervangen door eene ambulante politie. Worden ook in de overige residentiën van Java en Madura deze persoonlijke diensten door eene ambulante politie vervangen, dan wordt geraamd, dat daarvoor noodig zal zijn een bedrag van f 360,000 's jaars.

Ten slotte komen voor afschaffing in aanmerking de persoonlijke diensten aan bruggen en duikers buiten de hoofdplaatsen. Deze bestaan nog slechts in de residentie Preanger Regentschappen en in de afdeeling Bawean, doch daar worden zij tijdelijk niet gevorderd. Voor de afschaffing is benoodigd een bedrag van f 57000 's jaars.

Voor de afschaffing van al de genoemde heerendiensten zijn de hierboven genoemde bedragen uitgetrokken op onderafdeeling 38 (onderdeel *d*) van Hoofdstuk II. Die bedragen maken te zamen een som uit van f 857000, ten gevolge waarvan het totaal van de uitgaven, die op deze begrooting geraamd worden noodig te zijn voor afschaffing van heerendiensten, f 590,534 meer zal bedragen, dan de op f 3,345,000 geschatte opbrengst van het hoofdgeld en dit tekort zal dus ten laste van de schatkist moeten komen. En wanneer nu voortaan een betrekkelijk aanzienlijk bedrag uit de schatkist voor afschaffing van heerendiensten gegeven wordt, met de bedoeling om met de afschaffing van de nog overblijvende geleidelijk voort te gaan naarmate de middelen het toelaten, is ook het tijdstip aangebroken om het hoofdgeld, evenals elke andere belasting, geheel ten bate van de schatkist te brengen en een einde te maken aan de afzonderlijke rekening, die omtrent de opbrengst dier belasting, ook van vorige jaren, in de begrooting is opgenomen".

Wij hoorden in eene samenkomst van M en K de bemerking maken, dat de dessadiensten nog veel drukkender zijn, dan de heerendiensten, die men thans wil afschaffen, en zeker, na de afschaffing van deze laatsten, nog drukkender zouden worden; er werd daarom aangedrongen om eerst naar den druk dier dessadiensten een nauwkeurig onderzoek in te stellen. Naar wij vertrouwen zal echter de Indische Regeering, wanneer het voorstel van den Minister tot heerendienstvermindering door de Kamers wordt goedgekeurd, in allen ernst medewerken, zij zal niet toelaten, dat de druk, waarvan de mindere man aan den eenen kant wordt ontheven, langs anderen weg weer op zijn schouders wordt gelegd. Wij weten zeer goed, dat dit niet gemakkelijk zal zijn, omdat in ons bestuursstelsel de invloed der Inlandsche hoofden, zoowel van hoogeren, als lageren rang ontzettend groot is en men op hunne onbaatzuchtige liefde voor den onvermogenden landgenoot niet altijd kan rekenen.

Wij zouden toch het wachten op een nader onderzoek betreuren. Le mieux est souvent l'ennemi du bien!

Wat de Minister in de Memorie zegt over het verder zooveel mogelijk in de hand werken van het afkoopen van heerendienst, heeft onze volle symphatie en wij hopen, dat de praktijk er de uitvoerbaarheid van zal aantoonen. Bij een dergelijke regeling heeft de Staat financieel niet te lijden, terwijl en de heerendienstplichtige en de arbeider, die dezen heerendienst vervult, er voordeel van hebben.

Bij de reeds hierboven aangehaalde bespreking in M. en K. kwam ook de brochure Gerst op het tapijt, die wij in een onzer vorige nummers hebben behandeld. En hoewel nu onzes inziens de gedwongen arbeid TEGEN RUIME BETALING, alleen bij VOLKOMEN ONMOGELIJKHEID OM VRIJE ARBEIDERS TE KRIJGEN en tot de uitvoering van in het belang van land en inwoners NOODZAKELIJK WERKEN, met het begrip HEERENDIENST, niets te maken heeft, deed het ons toch genoegen, dat er op nieuw over het idee Gerst gesproken werd, omdat tegen het stelsel geen beteekenende bedenkingen werden vernomen. Wanneer de Regeering ook hier eenvoudig te kennen geeft, dat Zij iedere „printah-aloes" (zachten dwang) streng zal straffen EN DIT DAN OOK DOET, behoeft men dáárvoor niet te vreezen. Onzes inziens zal de noodzakelijkheid der onteigening van arbeid zeer zelden voorkomen, wanneer men op de Rijkswerken het voorbeeld geeft van LOON NAAR ARBEID.

Een der sprekers vreesde, dat de bekende langzame werking der Regeeringsmachine eene belemmering zou zijn voor de goede toepassing van het stelsel, omdat men bij de uitvoering van groote werken voor het verkrijgen van arbeiders geen weken en maanden op een Gouvernementsbesluit kan wachten. Naar onze ondervinding oordeelende, vreezen wij dit niet; in spoed vereischende gevallen werkt ook de Gouvernementsmachine electrisch!

Wil de Regeering, zooals blijkt, geleidelijk voortgaan op een weg, die tot algeheele afschaffing der onbetaalde heerendiensten leidt en zeker ook de GEDWONGEN koffiecultuur ten doode opschrijven, de M. v. T. geeft te denken, dat zij geen afscheid zal nemen van het, voor hare rekening, in vrije cultuur doen aanplanten van koffie door de bevolking. Wij lezen daaromtrent het volgende:

„Intusschen heeft de Gouverneur-Generaal den directeur van binnenlandsch bestuur in Mei jl. doen aanschrijven om c. q. na nader overleg met de plaatselijke ambtenaren, de noodige voorstellen te doen, tot aanmoediging van de vrijwillige koffiecultuur door het toekennen van eene tegemoetkoming per bouw, te verdeelen over de drie eerste levensjaren van het koffieplantsoen, doch op behoedzame wijze en alleen op die terreinen, die een langen levensduur en eene behoorlijke productie verzekeren en die zoowel door den wetenschappelijken adviseur voor de koffiecultuur, als door de plaatselijke ambtenaren daarvoor geschikt geacht worden. Volgens die aanschrijving zullen de bedoelde voorstellen zich zoo noodig mede kunnen uitstrekken tot de tijdelijke aanstelling van eenig toezichthoudend personeel, indien dit door de plaatselijke ambtenaren noodzakelijk geacht en behoorlijk gemotiveerd wordt. In verband hiermede is de post voor uitgaven in het belang van de koffiecultuur op Java voorshands op hetzelfde bedrag geraamd, als ten vorigen jare."

Hier nu zouden wij vooral vreezen voor de „printah-aloes". Wel werd ons uit een bron, die het weten kan, de verzekering gegeven, dat de uitdrukking „het toekennen van eene toegemoetkoming per bouw" de beteekenis heeft, dat de arbeiders voor hun werk gedurende die drie jaren TEN VOLLE zouden worden betaald, maar toch zal er voor de Gouvernements-ambtenaren wedijver ontstaan in de verschillende vrije koffiedistricten. Wij geven toe, dat hiertegen kan gewaakt worden, maar wat ons vooral bij deze Regeeringsexploitatie van een groot Complex van koffietuinen in vrijen arbeid ongerust maakt, is het beheer en het toezicht MET KENNIS VAN ZAKEN. Wij zijn overtuigd, dat de wetenschappelijke adviseur een heel knap man is en dat de ambtenaren van het civiel bestuur met hunne ondergeschikten, in den eersten tijd vooral, hun best zullen doen, maar bij particuliere ondernemingen deden wij zoo dikwijls de ondervinding op, dat een schoenmaker geen smid is en dat de bekwaamheid van den administrateur in het vak van koffieplanten, een zoo grooten invloed uitoefent op de productiviteit der onderneming. Juist thans, nu concurrentie, ook bij de koffiecultuur, moet doen rekenen op lage prijzen, hebben wij een zwaar hoofd in eene gouvernementsonderneming op groote schaal, zooals het dan toch, als wij 't goed begrijpen, FEITELIJK worden zou, daargelaten nog het behouden van dezen schommelenden post van cultuurwinsten of verliezen op de jaarlijksche begrooting. Met verbazing hebben wij in M. en K. weder hooren beweeren, dat de staat voordeeliger exploiteert, dan de particulier. Ons verblijf en onze arbeid in Indië hebben ons van het tegenovergestelde de overtuiging geschonken. Er zijn wellicht enkele uitzonderingen, maar die doen aan den regel geen afbreuk.

Wanneer wij voor de „printah aloes" niet zooveel vrees hadden, zouden wij de Regeering aanraden om, even als de particulieren dit veelal doen, bij hare vrije koffiecultuur het beheerend en opzichthebbend personeel in den bloei der onderneming geldelijk belang te geven, eene soort van wederinvoering der cultuurpercenten dus. Dit kwam ons in de gedachte, toen wij in het Vaderland van Zondag en Maandag een stuk lazen over de Gouvernements-Koffiecultuur op Sumatra's westkust, overgenomen uit de N. C. Daarin wordt de achteruitgang van die cultuur toegeschreven aan de met het plakaat-Pandjang in strijd zijnde, invoering der gedwongen cultuur, die door generaal Michiels, in 1847 werd begonnen, maar er wordt tevens meegedeeld, dat van af dat tijdstip van 1874 tot 1864, d. i. gedurende 17 jaren, de opbrengst steeds stijgende was. Eerst daarna trad eene daling in, die tot nu toe voortduurde, zoodat van 187.323 picols in 1864, de oogst in 1894, 26.335 picols was geworden.

Die achteruitgang is echter volgens deskundigen, te wijten aan het vóór 1864 bestaan van clandestine cultuurprocenten, want behalve de ruim 187 duizend picols, die toen ten bate der Regeering kwamen, gingen er eenige duizenden meer naar de Amerikaansche markt. Een zeer energiek optredend Gouverneur van Sumatra's westkust, maakte aan dit misbruik een einde; de belangrijke voordeelen aan den clandestienen uitvoer verbonden, hielden op, en daardoor ook, bij velen, de ijver voor de koffiecultuur, die begon te kwijnen en achteruit geraakte. Later zal. de ontwikkeling der particuliere koffiecultuur, waarbij voor den inlander flink geld te verdienen was, ook zeker nog wel tot het verdere verval hebben bijgedragen.

Evenmin als van den Rijks-speculatieven-mijnbouw zijn wij voorstanders van door de Regeering gedreven cultuur-ondernemingen. Wij zien niet in, waarom Oost-Indië eene uitzondering moet blijven maken op de algemeene regelen van de staathuishoudkunde.

WEEKOVERZICHT.

Het dreigement van Frankrijk werkte te Constantinopel niet veel uit, maar toen admiraal Caillard uitvoer met het doel de Turken in ernst ongelukkig te gaan maken, is de sultan van zijn hoog standpunt met twee sporten tegelijk naar beneden gekomen. Het blijkt dus wel, dat de in deze door Frankrijk gevolgde weg in Oostersche zaken de ware is. Tevens is het vermoeden, dat wij een week geleden reeds uitten bevestigd en kan men in de thans verschenen Iradé heel wat meer concessies lezen, dan indertijd bij den aanvang van het conflict waren gevraagd.

De Porte erkent het wettig bestaan der Fransche scholen in Turkije, zij erkent het wettig bestaan der de liefdadigheid- en geestelijke inrichtingen; zij machtigt tot den wederopbouw, het herstel en de vergrooting van die instellingen, die in de jaren 1894—96 zijn vernield en zij verplicht zich, aanbouw of herstelling, waartoe Frankrijk in de toekomst zou willen overgaan, als van rechtswege goedgekeurd te beschouwen, indien de keizerlijke regeering niet binnen zes maanden hare bezwaren heeft laten gelden. Ten slotte is de verkiezing van den Chaldeïschen patriarch bekrachtigd en zoo kunnen nu de heeren Constans en Caillard weer van plaatsen gaan verwisselen.

Die Turksche verwikkelingen zijn ook voor ons goed, en wel omdat wij daardoor steeds het oog moeten gevestigd houden op de mogelijkheid, dat ginds door onze medeburgers ook onrecht kan worden geleden en op de weinige zekerheid, dat zulk een onrecht naar den eisch zou kunnen worden hersteld. Wij komen hierbij nog eens terug op wat reeds in een vroeger overzicht de ellendige toestand van onze vertegenwoordiging in 't Oosten is genoemd. Speciaal onze consulaire rechtbanken zijn, door de manie om zooveel mogelijk geschikte Nederlanders voor die posten te passeeren, geheel onvoldoende. In de havenplaatsen van het Turksche gebied moet de Nederlander zijn recht zoeken bij Italianen en Levantijnen, inplaats van bij zijn landgenooten, bij volslagen leeken op rechtsgebied, inplaats van bij kundige mannen. Zijne rechters zijn noch algemeen, noch speciaal voor hun taak berekend. Zij zijn niet op de hoogte van de Nederlandsche taal, evenmin van onze gebruiken en wetten. Het wordt, wanneer men althans niet geheel wil afzien van het groote voordeel eener eigene rechtsmacht in deze nog zoo half barbaarsche landen, werkelijk dringend tijd, dat hierin eene verandering wordt gebracht. Maar dan ook een radicale.

Wij hebben behoefte aan werkelijke consul-rechters, derhalve dubbel bekwame mannen, die in Nederland voor hun moeilijk ambt opgeleid, in de Levant zich definitief voor de uitoefening daarvan bekwaamd hebben, zoowel Nederlandsch als de Oostersche talen kunnen spreken en — goed bezoldigd worden. Eerst dan kan het thans zoo twijfelachtig voordeel der capitulatiën, waarlijk door de Nederlanders onder de Turksche vlag worden geapprecieerd.

Rusland heeft in de afgeloopen week een gedenkwaardigen dag van den eersten rang beleefd. Het was die, waarop de minister Witte aan den Czaar heeft kunnen berichten:

Den 19 Mei 1891 heeft Uwe Majesteit te Wladiwostok de eerste zode voor den Grooten Siberischen Spoorweg gestoken. Heden, op den jaardag uwer troonsbestijging, is de Oost-Azië-spoorweg voleindigd. Met het leggen van de rails over een afstand van 2400 mijlen, van het gebied aan gene zijde van den Baikal tot Wladiwostok en Port Arthur is onze onderneming in Mantsjoerije een voldongen feit. Niettegenstaande buitengewoon moeielijke omstandigheden en alhoewel een deel van den aanleg verleden jaar verwoest werd, kan van heden af tijdelijk vervoer op de heele lijn toegestaan worden. Ik hoop, dat binnen twee jaar al het overblijvende werk gedaan zal zijn en de spoorweg voor voortdurend en geregeld vervoer in gebruik genomen kan worden."

Met het voltooien van deze reusachtige onderneming in den zoo korten tijd van tien jaren, heeft Rusland zijne macht nu voorgoed in Oost-Azië gevestigd. Het is werkelijk niet aan te nemen, dat de Russen na al de moeite van dit werk, na de reusachtige kosten daaraan besteed, kosten die het nationaal crediet ernstig hebben belast, den waanzinnigen inval zouden hebben

de lijn van Mandchoerije aan de genade der Chineezen of aan een ondernemende vreemde mogendheid over te leveren. Alles wat de Engelsche kranten dan ook in den laatsten tijd aangaande een teruggave van dit land aan China ons hebben willen doen gelooven, kan volstrekt niet dezen indruk, die de feiten aan een ieder moeten hebben gegeven, opheffen. Het wordt van Russische zijde volstrekt niet verheeld, dat in Trans-Baikal en Mandchoerije meer dan 200000 man zijn ingekwartierd en de Chineesche ambtenaren langzamerhand geheel vervangen worden door Russen. Het laatste bericht omtrent de toekomstige verhouding van China en Rusland kleurt dan ook meer naar de werkelijkheid.

Openbaar is gemaakt — door de Times —, dat China in naam het land terug zou krijgen en de Russische troepen langzamerhand zouden wegtrekken. Echter zou voortaan elke inmenging van een vreemde mogendheid ten opzichte van Mandchoerije zorgvuldig worden geweerd. Dit geeft te vermoeden, dat de geheime bepalingen van deze overeenkomst ongeveer hierop zullen neerkomen, dat Rusland in werkelijkheid geheel het heft in handen houdt. Op de kaart blijft Mandchoerije met de Chineesche kleur aangeduid, maar in werkelijkheid is en blijft het een Russische provincie.

De veel besproken Chineesche staatsman Li-Hung-Chang, de verpersoonlijking van de geslepen Oostersche diplomatie, zal dan in de toekomst het land in zijn strijd tegen de westersche barbaren niet meer kunnen dienen. Het was zeker onverwacht zijn dood te vernemen, want wel hoorde men, dat hij ziek was, maar geen sterveling gelooft meer iets van de Chineesche kwalen, die in de eerste plaats voor de uitstel-politiek zijn uitgevonden en wellicht spoedig even spreekwoordelijk zullen worden, als de Oost-Indische doofheid. De gezanten te Peking hebben een gezamenlijk adres van rouwbeklag aangeboden.

In Duitschland schijnt een anti-Engelsche academie-beweging te zijn ontstaan naar aanleiding van de dwaasheden van Chamberlain, die zich op de Duitsche wijze van oorlogvoeren, als precedent voor de Zuid-Afrikaansche gruwelen beroepen heeft. Zoo is er ook te Leipzig een reusachtige vergadering gehouden, gepresideerd door een bekend ambtenaar van het openbaar ministerie en waarin gesproken werd door de professoren van de Leipziger Hoogeschool. Men nam een anti-Engelsche motie aan, die aan de Regeering werd opgezonden. Daarop vond men den volgenden dag reeds een domper in de National-Zeitung en is het wellicht ook hieraan te danken, dat leger en vloot gedwongen zijn geworden, om den verjaardag van den Engelschen koning met zooveel gejubel te vieren. Zijn de Duitschers werkelijk een volk, dat zich door der natie vreemde dynastieke belangen tot in oneindigheid zal laten ringelooren?

Een man, wiens naam tal van jaren geleden op ieders lippen was en daarna volkomen werd vergeten, is thans weer ten tooneele gevoerd. Het is de oude geweldenaar Arabi Pacha, die thans uit zijn ballingschap weer naar zijn vaderland, Egypte, is teruggekeerd. Men zoekt hier iets achter en wellicht terecht. Immers, Engeland zou den ouden man nooit meer hebben laten terugkomen, wanneer daardoor zijn plannen, ten opzichte van Egypte schade konden lijden. Men spreekt er van, dat de Engelschen hopen door hem in Egypte geheel de baas te worden. Het plan zou dit zijn: Arabi Pacha, die bij de bevolking in hooge eer staat en wiens invloed met eenige behendigheid aangewakkerd, in Egypte weer tot zijn oude hoogte te brengen zou zijn, zou als werktuig der Engelschen in Egypte een opstand tegen den Khedive bewerken, deze zou worden verjaagd en alleen de Engelschen zouden dan nog overblijven, die door Arabi Pacha zouden regeeren. Als bewijzen van zijne Engelschgezindheid halen de hem vijandige bladen aan, dat hij grondig Engelsch geleerd heeft en van plan is, naar Engeland te gaan, om daar besprekingen met de hooge staatslieden te houden. Het zou werkelijk niet onaardig gezien zijn van Engeland, wanneer het dit plannetje kon ten uitvoer brengen. De Engelschen hebben Egypte noodig voor hunne plannen. Hoe eer zij dus slinkselijk zich daar geheel kunnen vastzetten, hoe beter.

Oost-Indische berichten.

Decentralisatie brood-noodig. De heer van Geuns, Redacteur van het *Soerabajasch Handelsblad*, wijdt een warm en overtuigend gesteld artikel aan de wenschelijkheid om, spoedig eene vereenvoudiging van het alles-naar-één-punt-trekkend Indische bestuursstelsel in te voeren en klaagt er over, dat de Nederlandsche pers zoo bitter weinig aandacht schenkt aan de kolommen in de Indische bladen, waarin de politieke vraagstukken behandeld worden. Gaarne willen wij ook hier „ons zuchtje over zijn vuur doen strijken, opdat het niet versmeule" en kunnen dit niet beter doen, dan door met volle instemming van zijn eigen woorden hier te herhalen:

„Dagelijks meer zuchten wij ingezetenen van Indië, onder de trage of onvoldoende behartiging onzer belangen, de behoeften zijn toegenomen met de bevolking en met den tijd, het personeel op de departementen van Algemeen bestuur en ter Algemeene Secretarie is onder het zuinigheidsrégime niet of onvoldoende uitgebreid, en ondanks de energieke duwen, die van den hardwerkenden landvoogd uitgaan, stapelt zich het regeeringswerk op en wordt de voorbereiding of de uitvoering van nuttige maatregelen wanhopig vertraagd en komen beschikkingen op verzoekschriften eerst na maanden of jaren wachtens af. Dat men toch in het Nederlandsche parlement deze klachten ter harte neme!

Waarom wij nog eens weer de zaag hebben gezet in het decentralisatie-vraagstuk?

De afgeloopen maand heeft tal van gebeurtenissen te registreeren gehad, die als sprekende argumenten voor de urgentie der decentralisatie dienst kunnen doen. Zijn het geen teekenende feiten, dat burgers van Batavia en Semarang, rechtlooze, stemlooze particulieren, met de autoriteiten overleg plegen ter doelmatiger bestrijding van de ten allerlaatsten slotte, epidemisch verklaarde cholera? Is het verder niet kenschetsend, dat zij naast offers in tijd offers in geld willen brengen? Zouden zulke burgers afkeerig zijn van het lidmaatschap in een plaatselijk of gewestelijk bestuur, indien zij daartoe werden geroepen door de Regeering of — wat beter is — gekozen door hun medeburgers? Zouden er tegenwoordig, nu voor velen Indië het land is geworden, waar zij leven en sterven, niet genoeg geschikte candidaten voor zulke vertegenwoordigende lichamen te vinden zijn?

„En dat zij ook zonder morren de beurs zullen openen, waar dit gevraagd wordt ten behoeve van plaatselijke maatregelen of instellingen, bewijst niet alleen de offervaardigheid der bataviasche en semarangsche burgers in zake de bestrijding der cholera, maar ook — en vooral — de gewilligheid om financieelen steun te verleenen bij de oprichting en instandhouding van de ambachts-, industrie- en fröbelscholen, die verscheidene plaatsen rijk zijn geworden. Deze week nog werd te Malang een fröbelinrichting geopend, die zonder eenigen steun van de Regeering werd gebouwd en in stand wordt gehouden. En nauwelijks is het bekend, dat de hoogere burgerschool voor meisjes te Batavia zal worden opgeheven, of van particuliere zijde wordt de stichting van een dergelijke inrichting voorbereid.

„Wil men bewijzen voor de urgentie van de instelling van gewestelijke raden? Men denke bijv. aan de omslachtige en ondoelmatige wijze, waarop voor den aanslag van cultuurperceelen in de verpondingsbelasting de gegevens worden verkregen en uitgewerkt. Het komt allereerst neer op de bestuursambtenaren, die ter plaatse de gegevens hebben te verzamelen; en dan gaat het materiaal volgens Indisch gebruik naar het „centrum", waar de verpondingscommissie door de toepassing van onnaspeurlijke kabbalistische formules haar voorloopige zienswijze en later den definitieven aanslag vaststelt. Welk een vergemakkelijking, indien dat alles met den steun van particuliere leden van een gewestelijken raad, in het gewest zelf kon geschieden; welk een ontzaglijke vereenvoudiging, als doleanties door of met behulp van zulk een raad konden worden onderzocht op haar gegrondheid.

„En welk een ontlasting zou er komen voor Buitenzorg, waar de Secretarie tegenwoordig bijna op is. Welk een massa werk, dat thans moet worden verricht door goed bezoldigde ambtenaren, zou overgaan in de handen van met de eer tevreden particulieren. Welk een verlichting zou een fiscus ondervinden — de ontwikkeling der financieele decentralisatie in Engelsch-Indië heeft het geleerd —, als niet alle, tot zelfs de nietigste uitgaven door het centrale bestuur behoefden te worden bewilligd, wanneer men over middelen beschikte ter plaatse, waar zij noodig zijn en men ze, dank zij betere controle, op zuinige en doelmatige wijze zou kunnen besteden.

„Als wij, met bijzondere gevallen tot uitgangspunten, ons betoog wilden voortzetten, zouden wij de heele courant kunnen vullen. Maar dan zouden wij grootendeels slechts herhalen, wat reeds vroeger gezegd is."

Billijke ergernis. In de *Locomotief* van 2 October uit mr. Brooshooft zijn ergernis over het besluit, om te *onderzoeken:* of het wenschelijk is *de rietslagen bij het strafdetachement* te Ngawi af te schaffen, en vraagt:

„Waarom de Gouv.-Generaal hierin nu niet eens kon *handelen*, in plaats van weer bij de corpschefs te gaan „onderzoeken" en daardoor het gewone eindelooze geschrijf uit te lokken gedurende hetwelk nog tal van officieren en minderen voor „beulswerk" zullen worden gecommandeerd" en honderden volwassen mannen, Europeanen zoowel als Inlanders, volgens alle regelen der kunst worden „afgeranseld."

„Ik geloof toch waarlijk niet, dat de Gouv.-Generaal nog behoeft te worden overtuigd van het noodelooze dezer gemeene handeling.

„Wat stelt men zich bovendien nog voor nut voor van zoo'n herhaaldelijk mishandeld, verbitterd, verwoed man? MARS — en hij is iemand van lange millitaire ondervinding — zegt kort en goed: „de soldaat, die eemaal afgeranseld is, kan nimmer meer een flink militair worden." Men *gevoelt*, dat hij de „waarheid spreekt. Het voorwendsel, de menschen op deze wijze te verbeteren, kan dus niet gelden. Neen, het lichtvaardig spreken over de rotting door zoovelen, die daarmeê een blijk meenen te geven van flink en mannelijk oordeel, is niets anders, dan het achterlijk begrip in onze maatschappij omtrent strafbevoegdheid van den Staat. Dezer dagen ontving ik een ingezonden stuk met het voorstel om alle inlanders, die een geval van cholera te hunnen huize niet aangaven, te doen veroordeelen wegens moord met voorbedachten rade, d. i. ter dood! Zulke enormiteiten op het gebied van strafrecht hoort men hier in Indië dikwijls, en een broertje daarvan is het als superieur man glimlachen van sommigen, bij geloofsbelijdenis: dat „niks zoo goed is als de kerels te slaan tot ze er beroerd van worden."

„Ik wil slechts herinneren, dat wij *nu* leven in het beging der 20ste eeuw, die het oude wraakrecht van den Staat geheel heeft laten varen en, op het voetspoor van Bentham in Engeland, Rossi in Frankrijk, Modderman in Nederland, en zoovele moderne strafrechts-filosofen, den plicht van den Staat, om de samenleving te verdedigen tegen de bedreiging door misdadigers, beschouwen als den eenigen rechtsgrond voor het straffen, welk recht dan moet worden toegepast met zooveel mogelijk eerbiediging der individueele vrijheid (anders zou men iederen dief wel levenslang kunnen opsluiten) en als nevendoel dienstbaar worden gemaakt aan mogelijke verbetering van den gestrafte".

Een Soendaneesch Bruiloftsfeest. Uit het Bat. Nbl. nemen wij over de volgende zeer kenschetsende beschrijving door „*Video*" van een Bruiloftsfeest te Soekaboemi, het zoo lief en gezond gelegen plaatsje in de Preanger Regentschappen, waar vele gepensioneerde en andere Europeanen zich voor goed gevestigd hebben en waarheen in deze tijden van cholera vele angstigen uit Batavia en elders gevlucht zijn, met het ongelukkige gevolg, dat ook daar nu de gevreesde ziekte onder de bevolking is binnengeslopen. Juist tegen het einde van datzelfde feest kwam echter een fiksche regenbui de benauwdheid van atmosfeer en gemoederen wegvagen, doch ..... laat ons beginnen met het begin:

„Het plein — het was er maar een van ongeveer twee honderd meters in het vierkant — was stampvol menschen en langs den weg er om heen bewoog zich een bonte optocht van carnavalgasten, zooals ik eerst dacht, maar het bleek mij te zijn een bruiloftsstoet met veel geur. „Politie", dat wil op zijn Soenda'sch zeggen, inlandsche ambtenaren, in renbaancostuum met kaplaarzen aan en gevolgd door *barongans* (nagebootste paarden, olifanten, wilde dieren, huisjes met imitatie-menschen) en muziek (*gamelan, ankloeng etc.*).

„Ik kon aan de distinctieven, wedana's, assistent-wedana's, mantris onder die ambtenaren onderscheiden, om dus niet te spreken van schrijvers en dorpshoofden. Nu, dat is een hoog heer, die daar gaat trouwen, dacht ik en bij navraag bleek het ook zoo te zijn, want de bruigom is een inlandsche schrijver op het bureau van den assistent-resident en de zoon van den patih der plaats (Soekaboemie), de bruid de dochter van een anderen patih (van Manondjaja).

„'s Lands wijs, 's lands eer; op Midden-Java zou een wedana er feestelijk voor bedanken voor een ambtenaar, lager in rang dan een resident of regent, als lid eener eerewacht dienst te doen; hier schijnen ze daar niets in te zien, of het is een bewijs, dat de vader van den bruidegom ze goed onder den duim heeft.

„Maar een Javaan of een Soendanees, dat is nog al een verschil!

„De Javaan kijkt op den Soendanees neder, en andersom heeft deze de meeste deferentie voor een Javaan. Dat is nog een gevolg van overgeërfde vrees, toen in den ouden tijd de Soendanees schatplichtig was aan het oude rijk van Mataram.

Al „nontonnend", zoo'n echt onvertaalbaar Indisch woord, zag ik toch iets in dezen bruiloftsstoet, dat afweek van de aloude adat. Bruid en bruidegom in de missigit, om daar voor den penghoeloe, evenals bij ons, voor den ambtenaar van den burgerlijken stand, het huwelijk te doen sluiten. Ook vrouwen, tot de wederzijdsche familie behoorend, in de missigit aanwezig. Wijlen Mohamed zou zich den baard uitgetrokken hebben, als hij dat geweten had!

„Een hadji, dus een ingewijde, dien ik er over sprak, vertelde mij, hoe dit het eerste huwelijk van dien aard was, waarmede een begin werd gemaakt met een nieuwe leer, om ook de bruid te vragen of zij in het huwelijk toestemt. Dit is zeker een vooruitgang, maar niet volgens de zuivere leer. De vrouw toch is volgens den Islam een „quantité négligeable"; zij is geen partij in het huwelijk, zij wordt eenvoudig uitgetrouwd en daartoe is alleen noodig toestemming van vader of voogd. Enfin, van Soekaboemie „begint de victorie!"

„Spoedig zullen wij nu ook de Soendaneesche jeunesse dorée zich op Hollandsche wijze zien verloven, bruidsvisites maken, trouwen, huwelijksreisjes doen enz. enz. Doch onder al dat nieuwmodische trof mij iets erg ouderwetsch. Ik zag twee prachtig opgetuigde rijpaarden aan de hand voortgeleid, het zadel gedekt door een zijden kleed. Niemand zag, dat die paarden bereden waren; alleen wel, dat die paarden afgemat in den stal terugkwamen. Weet u wie van die paarden gebruik maakten? De schimmen van de voorouders! Zij reden aan het hoofd van den stoet, die vóór den bruidswagen ging, welke met witte bloemen versierd was, als in een bloemencorso, echter getrokken door menschen.

„Oude gebruiken en nieuwmodische aanwendsels door elkander, „wie mausendreck und coriander," geen stijl, maar veel geur, kanongebulder, muziek, gamelang, ankloeng en veel..... stof, want juist op den aloon aloon wordt niet gesiramd (gesproeid).

„*En op dien aloon aloon werd toen twee dagen en nachten voor den kleinen man de gelegenheid opengesteld om te dobbelen!*

„Ik wist nog niet, dat de Soendanees zoo'n dobbelaar was! Bijna driekwart van het plein zag ik bedekt met dobbelmatjes, waarop zes vakken geteekend waren met cijfers van een tot zes.

„Zulk een matje behoort tot een spel, waarbij de bankier een tolletje op een bord laat ronddraaien. Het tolletje wordt vervolgens bedekt en aan dengeen die, op de mat inzettend, raadt welk vlak boven komt te liggen, vier maal den inzet uitbetaald. Een zuiver hazardspel dus. Al die matten droegen sporen van langdurig gebruik. De bankiers waren Soendaneezen.

„De van Buitenzorg en van Batavia overgekomen dobbelbazen hadden andere spelletjes, waarmede zij de arme dessaluidjes geducht afzetten.

„Ze goochelden kaarten, balletjes enz. eenvoudig weg, als het zoo uitkwam en bedrogen het publiek met open oogen.

„Dat de kleine man een geduchte veer moest laten, is te bewijzen door het feit, dat het pandhuis tot 's avonds laat openbleef, van wege de drukte. De bevolking is minstens een paar duizend gulden armer geworden.

Moge de regen al een gewenscht einde aan het feest gemaakt hebben, het slotnummer der feestelijkheden, *het dobbelen*, lijkt ons al heel ongewenscht en moest in het belang van het zedelijk heil der Inlanders door het Gouvernement, in zijn taak van opvoeder, worden afgeschaft, evengoed als onlangs het goede besluit genomen werd, om van regeeringswege het vertoonen van wajang met bijbehoorende gamelang, als doeltreffend lokmiddel tot de officieele dobbelhuizen (die zeker later ook voor opruiming aan de beurt zullen komen) te verbieden.

Vacantie-kolonies in Indië. Zeer verblijdend zijn de berichten die tot ons komen, omtrent de plannen tot het oprichten van vacantie-kolonies. In het Bat. Nbl. vinden wij daaromtrent o.a.:

„Den 17en Augustus bespraken wij de wenschelijkheid der oprichting van *vacantiekolonies* gelijk in Europa, ook in Nederland, bestaan en daar zooveel nut stichten, waarmede wij bedoelden, dat meervermogenden de kinderen der minvermogenden in staat zouden stellen gedurende de vacanties eens de bergen in te gaan, om wat frissche lucht te happen, wat levenskracht op te doen, te beginnen met hen, die aan een verandering van klimaat het meest behoefte hebben".

„Wij hoopten, dat het denkbeeld in goede aarde zou vallen en, ook bij anderen reeds opgekomen, te Soerabaja door de vereeniging Charitas voor Oost-Java reeds tot uitvoering gebracht, heeft het thans voor West Java een practischen vorm aangenomen, hoofdzakelijk door de welwillende bemoeienis van eenige dames, die de noodige stappen deden om te dezen opzichte, zoover de middelen zullen strekken, te gemoet te komen aan de behoeften der kleine misdeelden, voor wie een tijd van onbezorgd genieten in gezonder, frisscher omgeving dan de strandplaatsen bieden, meer dan alleen wenschelijk, soms een bepaalde noodzakelijkheid is".

En de heer Th. J. A. Hilgers (hoofdonderwijzer en secretaris-penningmeester van de afdeeling Nederlandsch-Indië der vereeniging „Oost en West") schrijft in „*Het Onderwijs*":

„Wie de Indische volkschool kent, zal met mij overtuigd zijn, dat veel te weinig kan gelet worden op de gezondheid van vele harer leerlingen.

„Of weten wij niet, dat verscheidene Europeesche en Indo-Europeesche famillies, vooral te Batavia, wonen in armzalige krotten, gelegen in ongezonde stegen en kampongs? Is het ons allen niet bekend, dat er ouders zijn, die door den nood gedwongen met drie, vier kinderen huizen in armelijke bamboewoningen?

„En kan het ons dan verwonderen, dat sommige onzer leerlingen op de schoolbanken zitten te suffen, omdat het uitgeputte lichaam geen veerkracht genoeg heeft om ook den geest tot werkzaamheid te prikkelen? Is het te verwonderen, dat zulke kinderen, eenmaal onder den verderfelijken invloed van malaria of andere tropische ziekten vergeefsche moeite doen om hun gezondheid terug te krijgen? Moet niet op die wijze het onderwijs geducht lijden en zullen de gevolgen zich niet van geslacht op geslacht doen gevoelen?

„Wat een uitkomst voor zulke arme misdeelden, wanneer zij in de gelegenheid kunnen gesteld worden om ergens in het gebergte, in een gezond klimaat te genieten van zuivere lucht en degelijk voedsel! Hoe zullen daardoor hun physieke krachten toenemen, hoe zal de geest geprikkeld worden tot werkzaamheid!

„Ik zou nog verder kunnen gaan en het groote nut van vacantie kolonies zoowel voor de school, als voor de geheele Indische maatschappij, in het helderste licht stellen, doch ik vertrouw, dat een ieder daarvan reeds overtuigd is door de ondervinding bij eigen kinderen opgedaan".

Dit goede denkbeeld heeft nu gelukkig veel kans op verwezenlijking. Eenige energieke weldenkende mannen en vrouwen hebben zich aanéén gesloten tot een comité, dat zal trachten een vereeniging tot stand te brengen.

Van harte wenschen wij hun het beste resultaat op hunne edele pogingen!

De opmerking van een der commissie-leden bij de eerste samenkomst: „dat de meer gelukkige kinderen zeker wel iets zullen willen doen, om de minder rijk gezegenden in hunne overvloed te doen deelen, waardoor hetgeen voor de armen geschiedt, als een wijding der jeugd op de rijken terug werkt," ademt den gezond humanitairen geest van den *Nederlandschen Kinderbond*, die naar wij hopen, eerlang, wellicht juist wortelschietende in den vruchtbaren bodem dezer vacantiekolonies, zich ook in Ned.-Indië vertakken moge.

Kleine Landbouw. In het *Bondsblad* vinden wij opgenomen een request van een zevental minvermogenden aan den Gouverneur-Generaal, houdende verzoek om geldelijke steun tot uitoefening van den kleinen landbouw. Adressanten zetten uiteen hoe zij, gebruik willende maken van de vrijgevige bepalingen der Regeering ter zake van den afstand van grond, gestuit zijn op het bezwaar, geen geld te hebben om de kosten te bestrijden van den aanleg eener waterleiding voor de voortdurende bevloeiing hunner gronden, voor den bouw van woningen en de aanschaffing van het noodige gereedschap, voor den overtocht hunner gezinnen naar de later aan te wijzen gronden in Midden Java. Zij verzoeken nu, dat de Regeering de eerste kosten van den aanleg der waterleiding op zich neme, waartegen zij zich verbinden voor het onderhoud zorg te dragen en een voorschot van f 500 ieder, terug te storten in maandelijksche termijnen, aanvangend met het derde jaar na hun vestiging. Voorts verzoeken zij de Regeering den heer L. Th. Mayer, oud assistent resident en bekend met land en volk, aan te wijzen om hen met raad en daad bij te staan, waartoe de heer Mayer zich bereid heeft verklaard. Adressanten houden zich overtuigd, dat hun voorbeeld spoedig navolging zal vinden. De gronden, waarvan adressanten zich voorstellen ieder tien bouws aan te vragen, zullen door den heer Mayer worden uitgezocht.

Het request wordt gevolgd door een nota van den heer Mayer waarin hij kortelijks uiteenzet op welke wijze naar zijn meening de aspirant kleine-landbouwers hun bedrijf zouden moeten uitoefenen.

RECLAMES.

Uit West-Indië.

Baggermolen gezonken. Het voornaamste bericht, dat de met de laatste mail ontvangen Surinaamsche bladen inhouden, is het zinken van den baggermolen.

Het Stoomschip *Paramaribo* was naar *Nickerie* gezonden om het zoo nuttige werktuig, dat zee-klaar was gemaakt op sleeptouw te nemen, hetgeen dan ook geschiedde, nadat, zooals men dacht, de beste voorzorgen waren genomen. Achter den baggermolen volgde de woningschoener van het personeel.

In den nacht reeds bemerkten de mannen op den schoener, dat de baggermolen scheef lag, dadelijk werd aan de sleepboot geseind en ook gestopt, maar 3 minuten later was de molen gezonken.

Men beproefde nu om het vaartuig, dat in 4 vadem diep water lag, naar ondieper plaats over te brengen, maar de trossen waren niet sterk genoeg en men moest het werk opgeven.

Een boei werd op het wrak gestoken en de reis door *de Paramaribo* vervolgd.

Den 7 October ging de *Curaçao* naar zee, om een poging tot lichten aan te wenden. Het goed beraamde plan was, om bij laag water het gezonken vaartuig met kettingen vast te binden. Bij vloed rijst het water daar ter plaatse twee meters en zou dus de Curaçao den molen twee meter optrekken, om hem dan daarna naar ondieper water te brengen. Diezelfde manoeuvre kon dan later worden herhaald en 't vaartuig op die manier geheel gelicht.

Dit is echter, jammer genoeg! niet gelukt. Den 18 October kwam de Curaçao te Paramaribo terug met de tijding, dat men na tien dagen hard werken, de taak had moeten opgeven; de zee was onstuimig en de kabels en trossen waren niet voor 't werk berekend en braken.

Zelfs bij betere weersgesteldheid denkt men niet, dat er van lichten iets komen zal.

Voor de kolonie is dit een groot verlies, want niet alleen heeft de baggermolen f 50,000 gekost, maar wat nog erger is, de uitbaggering van het kanaal van Saramaca zal nu vooreerst onvoltooid blijven.

Prof. Went is nog steeds druk aan den arbeid en men blijft verheugd over de aanstaande oprichting van een proefstation, dat alle cultures en bij name de Cacao-Cultuur zeer ten goede zal komen. Moge die oprichting niet te lang op zich doen wachten, is de verzuchting!

Goud. Van den rijkdom der *Ininie-Kreek* wordt in Suriname zoo goed als niets meer gemerkt. De Franschen beletten door een postenketen den aanvoer te Albina. Het transport naar het goudland blijft echter moeielijk, duur en gevaarlijk.

Had Suriname een spoorweg naar de Lawa, dan zou er nu veel kunnen verdiend worden, want scheepsladingen met goederen en honderden gelukzoekers komen te Albina aan, om naar het goudland te trekken of daarheen vervoerd te worden.

„Wanneer, zoo zegt *Onze West* zal men den Hollandschen kant van de Lawa eens eindelijk aan een „ernstig onderzoek onderwerpen?

Drinkwater. De watervoorziening van Paramaribo trekt bijzonder de aandacht. Men drinkt daar nu met kalk in sterke mate bezwangerd putwater en dit schijnt elephantiasis te veroorzaken (in 't Neger-Engelsch foto-voeto of stads-voeten genaamd, omdat men er op de plantages geen last van heeft).

In *Demerara* is zekere heer *Wardle* bezig om het maken van Asthetische putten te beproeven. Zou dit ook voor *Paramaribo* niet moeten gebeuren, is de vraag, die gedaan wordt?

Boa constrictor. Op de plantage *Cleva* is een slang gevangen van bijna 5 meter lengte en 2 decimeter dik. De boa is opgesloten in een kist met netwerk, die sterk genoeg is om niet door 't beest uit elkaar gedrukt te worden.

Naar men zegt is het plan om het prachtige exemplaar naar Artis te Amsterdam te zenden.

Eene Verdediging.

De Van Dag tot Dagschrijver van het Algemeen Handelsblad heeft op zeer heftige wijze een persoonlijke aanval tegen ons gericht in het avondblad van 1 November jl. Hij had niet de beleefdheid, ons een nummer van dat blad, dat hij helpt redigeeren, toe te doen zenden; wij werden door een onzer vrienden gewaarschuwd. Dit is de reden, waarom wij eerst in dit nummer van het Koloniaal Weekblad den aanvaller kunnen terecht wijzen.

Kon gebrek aan goeden vorm gelden voor bewijsgrond, dan zouden wij door den Van Dag tot Dagschrijver geheel zijn vernietigd. Gelukkig echter is dit niet het geval en zullen wij, wat hij tegen ons aanvoert, van alle dikke woorden ontdaan, kortelijk wederleggen.

Waar komen de beschuldigingen van het Handelsblad eigenlijk op neer?

Wij zouden den Nederlandschen Staat en het Indische leger een smet hebben aangewreven door te beweren, dat onze oorlogen tegen de Inlanders in Oost-Indië al evenmin humaan gevoerd waren, als de Engelschen dit nu in Zuid-Afrika doen.

En om dit te bewijzen, zouden wij uit onze herinnering een paar staaltjes van veroordeelingen uit den Bandjereeschen krijg hebben opgehaald, die door 't Handelsblad, met den tekst der geslagen vonnissen in de hand, onjuist werden verklaard.

„Als men zoude willen aantoonen, dat onze Koloniale „geschiedenis aanleiding geeft tot beschuldegingen, „zooals thans ieder weldenkende tegen de Britsche „autoriteiten in Zuid-Afrika uit, dan zal men met „andere, behoorlijk gedocumenteerde bewijzen moeten „komen." Zoo luidt het besluit.

Wij geven toe, dat wij in 't belang van onze eigene rustige kalmte wellicht beter gedaan hadden, om onze oude herinneringen en ons begrip van verstandige staatkunde en billijkheid den mond te snoeren en wij hebben daarom dan ook langen tijd gezwegen, wanneer wij Nederlandsche Chauvinisten, die, evenzeer Engeland's wijze van oorlogvoeren veroordeelen, maar zonder onze koloniale geschiedenis te kennen, steeds op 't zelfde aanbeeld hoorden trommelen. Wij zouden wellicht nog langer stilgezwegen hebben, want het is niet onze bijzondere taak het nationaal chauvinisme te bestrijden, indien wij niet bij herhaling in gesprekken hadden moeten hooren, dat toch bij de vergelijking van 't een met 't ander niet vergeten mocht worden, dat wij in de Oost met onbeschaafde volken, met mahomedanen en heidenen, met *zwarten* te doen hebben.

Dit gaf ons aanleiding om in 't „Koloniaal Weekblad" het artikel te schrijven, waarover men ons is hard gevallen.

Wij hebben daarna met groote voldoening in een voordracht door den kapitein Michielsen, gehouden in de Vereeniging tot Bevordering der Krijgswetenschap, vernomen, dat Generaal van Heutz bij de krijgvoering op Atjeh tot stelsel heeft genomen, om van zijn vijanden zelfs de bezittingen te ontzien, als uit een tactisch of strategisch oogpunt verwoesten en vernielen niet noodzakelijk is.

Met nog grooter voldoening lazen wij de aanschrijving door den 1en Gouvernements-Secretaris namens den Gouverneur-Generaal aan alle hoofden van gewestelijk bestuur in de buitenbezittingen gericht, die onder het Indisch nieuws reeds in ons vorig nummer werd opgenomen, maar die wij thans hier opnieuw afdrukken:

„Bij excursies tot het bedwingen van ongeregeldheden op de bezittingen buiten Java en Madoera komt het herhaaldelijk voor, dat zonder noodzaak kampongs verbrand en eigendommen vernield of beschadigd worden.

Dikwijls geschiedt dit door inlandsche hulptroepen of op aandrang van inlandsche hoofden, die aan zulk een tocht deelnemen.

De ondervinding heeft genoeg aangetoond, hoe verkeerd een dergelijk optreden is, waardoor vreedzame lieden dikwijls van alles beroofd en uit wanhoop daarover tot vijanden gemaakt worden, en de Gouverneur-Generaal verlangt dan ook nadrukkelijk, dat bij dergelijke gelegenheden, het zonder noodzaak verbranden van kampongs of vernielen of beschadigen ven eigendommen niet meer zal plaats hebben.

Op last van den Landvoogd heb ik de eer u te verzoeken, om voor zooveel het in uw macht ligt, te willen zorgen, dat aan het verlangen van Zijne Excellentie worde voldaan."

Behoeven wij, na de aanhaling van dit staatsstuk nog bewijzen te geven, dat werkelijk ook onze tegenwoordige wijze van oorlogvoeren nog niet overal is, wat ze zijn moet. Hadden wij, die circulaire nog niet kennende, recht en reden om een artikel te schrijven, dat ook voor den Indischen oosterling meer humaniteit vroeg?

Heeft de Gouverneur-Generaal van Ned. Oost-Indië door deze circulaire misschien ook bedoeld zijne voorgangers en den Hoofden van Gewestelijk Bestuur, aan wie hij het noodig vond ze te doen zenden, *een smet aan te wrijven?*

En wat zegt *E. B. Kielstra* in het artikel de „*Atjeh-Oorlog verdedigd*", dat de Van Dag tot Dagschrijver, met zooveel genoegen in het Novembernummer van *Onze Eeuw* heeft gelezen?

„Er zijn, zegt men, in sommige perioden van den „Atjeh-oorlog „gruwelen" gepleegd. Het is niet geheel „te ontkennen, al durven wij gerust beweren, dat ons „leger zich tegenover de Atjehers oneindig veel men„schelijker heeft betoond, dan de Engelschen zich gedra„gen tegenover de Boeren, hunne vrouwen en kinderen. „En.... men vergete ook niet; hoe gedroeg zich onze „tegenpartij? Werd in December 1873 *Mas Ngabehi „Somo Widikdjo*, de zeventigjarige boodschapper van „generaal *Van Swieten*, niet op de gruwelijkste wijze „vermoord en *plaatsten de Atjehers zich door die schand„daad niet buiten het Volkenrecht?* (Deze en volgende „cursiveeringen zijn van ons). Werden onze gewonde „soldaten, die in hun handen vielen niet getjintjangd? „(tot frekadel gehakt). Onze officieren en soldaten zijn „ten slotte geen engelen en het zou geen verwondering „kunnen wekken, wanneer sommigen onder hen van „meening waren, *dat een zoodanig barbaarsch volk be„hoorde te worden uitgeroeid*.... Hoe dikwijls is het „gebeurd, dat zij, die zich vrijwillig bij ons aansloten, „ons verrieden.

„Wanneer wij alle omstandigheden in aanmerking „nemen, dan durven wij gerust verklaren, dat onzer„zijds de oorlog op humane wijze is gevoerd; *en „vooral in de laatste jaren*, sedert bij onze aanvoerders „meer het besef is doorgedrongen, dat men de pacifi„catie het meest bevordert, door de tot vrede gezinde „Atjehers goed te behandelen, hunne bezittingen te „ontzien en hen aldus tot den terugkeer naar hunne „kampongs en tot een vreedzaam leven uit te lokken."

Hebben wij in het bovenstaande voldoende aangetoond, dat wij niet alleen staan in de meening, dat de oorlog tegen den in verzet gekomen inlander niet altijd op humane wijze is gevoerd geworden, er blijft ons nu nog over te bewijzen, dat ons geheugen ons bij het verhaal van het in 1864 gebeurde geen parten heeft gespeeld.

De V. D. t. D. S. verwijst ons naar een in 1865 verschenen boekje: „*Verzameling der merkwaardige vonnissen, gewezen door de krijgsraden te velde in de Z. en O. afdeeling van Borneo gedurende de jaren 1859—64*"; dat boekje hadden wij moeten lezen vóór wij schreven, zegt hij. Het is niet onwaarschijnlijk, dat wij dit ook zouden gedaan hebben, als wij het bestaan er van hadden vermoed, maar die lectuur hadden wij niet noodig, om ons nog in alle kleuren de aangrijpende gebeurtenissen te herinneren, die wij hadden bijgewoond; slechts toen wij de aan sultan Koening opgelegde straf opteekenden waren wij tusschen 20 een 15 jaren in twijfel en schrijven daarom „wij meenen" vóór het woord twintig *).

*) Ons bestrijdende gaf V. D. t. D. S. aan de woorden „meen ik" een andere plaats!

Nu wij het boekje gevonden hebben in de bibliotheek van het Instituut van Indische Taal, Land en Volkenkunde en het hebben doorgelezen, kunnen wij beslist de verzekering geven, dat de kennismaking met nog 30 van die 32 vonnissen ons wel het allerminst van het schrijven der „Harde les" zou hebben teruggebracht.

Zou de V. D. t. D. S. in ernst denken, dat er nu in Zuid-Afrika geen goed gemotiveerde en, door gekleurde getuigenverklaringen pakkende vonnissen worden opgesteld, om de veroordeelingen te rechtvaardigen, die hij en ook wij zoo onmenschelijk vinden? Is het opblazen van een trein, waarbij menschenlevens verloren gaan, of het overvallen van een convooi en in de pan hakken van het geleide niet met evenveel grond te omschrijven als moord of poging tot moord, als het verwoesten van kampongs en het neerschieten der bewoners bij Indische oorlogen? En zouden, wanneer er over 30 of meer jaren een Engelschman opstond om zijn Vaderland, als het ook dan nog inhumaan oorlog voerde, te wijzen op den beteren weg en daarbij aanhaalde, dat ook in den Boerenoorlog van 1900—1901 dappere partijgangers waren doodgeschoten geworden, niet meerdere Jingo's hem verwijtend een boek kunnen voorhouden, waarin de vonnissen der krijgsraden te velde waren afgedrukt.

Nog zie ik Demang-Lehman vóór mij met het kalme, flinke uiterlijk, precies zooals hij tegenover blz. 52 van het tweede deel van de „*Bandjermasinsche Krijg*" van *W. A. van Rees* is afgebeeld. Zijn geschiedenis was bekend; man uit het volk, districtshoofd vóór den opstand, had hij evenals vele anderen, zich verzet tegen den door het Nederlandsch gezag op den troon gebrachten Sultan Tamjid, die in allen deele een nietswaardig en onbeduidend vorst was. De rechtmatige troonopvolger Hidayat was daarbij op zij gezet; een man die, zooals van Rees in zijne reeds aangehaalde geschiedenis (1e deel blz. 13) zegt, zijn geboorterecht nog daargelaten, door zijne natuurlijke hoedanigheden, tot het bekleeden der hoogste waardigheid scheen geroepen te zijn.

Toen D. L. na een paar jaren moedigen strijd op den oorlogskans niet meer dacht te kunnen rekenen, om zijn rechtmatigen vorst weder op den troon te brengen, zocht hij in de onderwerping zijn heil en wist ook Hidayat daartoe over te halen. Zoodra hij echter zekerheid had gekregen, dat deze naar Java zou worden verbannen, had voor Lehman en vele andere hoofden die onderwerping haar doel gemist. Men wist Hidayat in een volksoploop te ontvoeren en aan het gemakkelijke en ruim betaalde leven van den onderworpene werd door D. L., met verbreking van den gedanen eed, op nieuw de strijd en het omzweven in de wildernis verkozen, dat ten slotte, nadat men hem weken lang te vergeefs had vervolgd, eindigde door een verraderlijke overrompeling, die door van Rees op blz. 417 van zijn tweede deel, wordt beschreven als volgt:

„Demang Lehman hield zich in den laatsten tijd „op den berg Toengoel in de bovenlanden van Batoe „Litjin op. Niet ver van daar leefden 32 weggeloopen „(gedroste) kettinggangers in den kampong Selilau bijeen „en gehoorzaamden aan een hunner, die zich zelf den „titel van tommonggong had gegeven. Pangerang „Sjerif Hassim beloofde den tommonggong en de „zijnen kwijtschelding van straf, indien Demang „Lehman uitgeleverd werd. De tommonggong nam „aan, hem gevangen te nemen. Hij onderschept al „den levensvoorraad, die van Batoe Litjin over Selilau „aan Lehman wordt gezonden. Door den honger ge„dreven, is deze verplicht zijn schuilhoek te verlaten „en te Selilau voedsel te vragen. Lehman wordt er „gul ontvangen en krijgt de belofte, spoedig van rijst „voorzien te worden. Gedurende het avondgebed wordt „hij echter aangevallen en in weerwil van een hard„nekkige verdediging, gevangen genomen.

„Naar Bandjermasin overgevoerd, werd Demang Leh„man wegens hoogverraad door den krijgsraad veroor„deeld tot de straf des doods met den strop. Den „23sten Feb. 1864 had de uitvoering van het vonnis „plaats in tegenwoordigheid van duizenden inlanders. „Kalm en gelaten ging de meest verraderlijke, maar „tevens de meest energieke Bandjerees den schand„dood te gemoet."

Wij, die te Bandjermasin waren tijdens de executie te Martapoera, kunnen echter in gemoede verzekeren, dat, de Bandjereezen, den dood van D. L., die met een indrukwekkende kalmte zijn lot onderging, nimmer als een schanddood hebben beschouwd. Hij was en hij bleef voor het volk een martelaar voor de goede zaak van zijn vaderland.

Hetgeen wij over de veroordeeling van Sambang, alias *sultan Koening*, meedeelden, was gegrond op eene persoonlijke kennismaking, als lid van den krijgsraad te velde, die het vonnis over hem uitsprak. Ook *hij kwam tegen sultan Tamjid in opstand* en de verdrijving der Hollanders, — die dezen nieteling onrechtmatig op den troon hadden geplaatst, — uit het door hen overheerschte Bandjereesche rijk, was van dat in opstand komen de reden. Dat hij daarbij bovenaardsche macht voorwendde, zich als den uitverkoren sultan voorstelde en de wapenen zegende van hen, die tot vrijmaking van het Bandjereesche volk zouden oprukken, is volkomen juist. Dat hij door die handeling had meegewerkt tot den gewapenden aanval en het daaruit voortgevloeide afloopen van Kalangan evenzeer; maar dat de moord van luitenant Blondeau, die in de akte van beschuldiging voorkwam, later in het vonnis alleen vermeld werd, als een gevolg van zelfverdediging en op de opgelegde straf geen invloed heeft gehad, was niet van weinig beteekenis, zooals de V. D. t. D. S. dit voorstelt, maar was iets, dat veel ter zake afdoet. Dit toch was de erkenning, dat de krijgsraad aannam, dat hij bij zijne vlucht en het neerstooten van Blondeau niet was een vervolgd misdadiger, maar een in het nauw gebracht bendehoofd, dat zijn lijf tegen onze soldaten verdedigde. Hij zou anders aan den strop niet zijn ontkomen.

Naar het uiterlijk wekte de sultan Koening minder sympathie op, dan Demang Lehman, maar dat ook hij, al was ook 't fanatisme op zijn gelaat te lezen, een flinke vent was, bewees b. v. zijne verklaring tijdens de arrestatie, dat hij alleen uit honger zijn schuilplaats had verlaten, *geenszins met de bedoeling om aan de Regeering vergiffenis te vragen.* Ik zal het niet tegen spreken, dat hij iemand van geringe verstandsontwikkeling was, maar dat hij aan zijn Goddelijke roeping bleef gelooven, dit heeft zijn gansche houding voor den krijgsraad bewezen.

Het is moeielijk in korte woorden, uit te maken, of het als misdadigers veroordeelen van gevangen genomen „rebellen", zelfs van hen, die soms veel op hun rekening hebben, noodzakelijk is voor de instandhouding van ons gezag in Oost-Indië. Wij zullen, nu er een milderen zin neerdaalt over ons gansche koloniaal beheer, hierover thans niet verder in discussie treden. Het lust ons evenmin, om nog meer het verledene te gaan omwoelen en oorlogsgebeurtenissen te behandelen, die wij reeds jaren geleden hebben afgekeurd en bestreden. Wij hebben immers uit het door E. B. Kielstra geschrevene, hoe euphemistisch ook voorgesteld, toch gezien, dat er ook naar zijn meening nog splinters zijn in het Nederlandsche oog. En evenmin als het zijn plan was, om door het artikel, dat hij schreef, op onzen Staat of op ons O-Indisch leger, waarin wij 29 jaren met trots gediend hebben, een smet te werpen, was dit ook onze bedoeling.

E. v. Z.

INGEZONDEN.

Het Indische leger belasterd.

In de avondbladen der Nieuwe Courant van 7 en 15 Aug. werd het Ind. Leger op onwaardige wijze besproken en getracht het in de algemeene opinie schade te doen.

Tegenover hen, die het Ind. Leger kennen, zou bespreking van die artikelen overbodig zijn geweest.

Velen echter, die het Ind. Leger niet kennen, nemen niet-weersproken-laster als waarheid aan, en vormen zich eene meening, die dat leger niet verdient; dit kan daaruit blijken, dat andere bladen en daaronder ook Oost- en West-Indische het artikel van de N. C. hebben overgenomen en het is juist dit laatste, dat mij deed besluiten, om de partij op te nemen voor den belasterde.

Indische Families
welke zich tijdelijk of voor vast in Nederland gaan vestigen, worden er in 't bijzonder op attent gemaakt, zich voor het **volledige** inrichten van huizen of **gedeelten** daarvan te wenden tot de Firma

D. VREDENBURG & ZONEN,
Hofmeubelfabrikanten te Zutphen.

Alles wat op het gebied van meubileering voorkomt, zoowel meubelen in elke verlangde stijl en houtsoort, als Gordijnen, Tapijten, Linoleums, Bedgoed, Ornamenten, Keukeninrichtingen enz. wordt **tegen de strengst concurreerende prijzen geleverd.**

Reeds honderde Indische Families geheel geïnstalleerd **waarvan vele attesten ter inzage.**

Franco levering door geheel Nederland.

PLAATSING DER GOEDEREN wordt niet in rekening gebracht.

Schriftelijke garantie voor soliditeit.

PRIJSCOURANT en TEEKENINGEN worden op aanvrage franco toegezonden.

Alle eikenhouten meubelen zijn van massief wagenschotshout vervaardigd en uitstekend geschikt om naar Indië mede te nemen.

BRANDSTOFFENHANDEL

C. AANDEWIEL,
HOFLEVERANCIER.
Kantoor en Magazijnen
Sumatrastraat 143—145, Telephoon 1014.
SPECIALITEIT IN
ENGELSCH- EN BELGISCH ANTHRACIET.

Bestellingen worden ook voor deze zaak aangenomen en telefonisch overgebracht door de Heeren:

E. POST, Bonistraat 29. | EICH, Borneostraat 2e.
LANGEWEG, Badhuisweg 29. | F. J. FISSER, Obrechtstraat 173.

WINTERHANDSCHOENEN.
DASSEN.
Foulards.
BOORDEN
etc.

Wegens opheffing der zaak.
Alle Artikelen met 20 pCt. korting.

PAPESTRAAT 6,
DEN HAAG.
C. Schillmöller.

OVERHEMDEN
naar maat.
G. Hörtzer
Chemisier,
24—26 Hoogstraat, Den Haag.
Indische Uitrustingen.

CACAO- CHOCOLADE-

Gala Peter
Marquis
Suchard
Heller
Lindt
Kohler
Courtois
Bensdorp
Blooker
Hagemann.
Delta Peter
Van Houten
Suchard
Blooker
Bensdorp
Helm.

Voorhanden in groote keuze bij
A. Wijnman,
7 Noordeinde 7,
DEN HAAG.

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN
AGUILAR'S
ZIJN **alom bekend.**

HEERENGRACHT 3-52,
Den Haag.
Succursales: UTRECHT, LEIDEN.
„De wijnen van dit huis zijn verkrijgbaar bij den heer **„B. DE BAS"** te Batavia, Hoofdagent voor West-Java."

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Hofleveranciers.

Nederlandsche Fabriek van **Borduur- en Passementwerken, Galonweverij à Jacquard, Photografiën en Teekeningen** van Vaandels. **Maconieke Artikelen** enz. worden franco ter inzage gezonden.

Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling
PARIJS 1900.

Wol-Regime.
Depôt van het **Echte** Prof. Dr. G. Jaeger's
NORMAAL-ONDERGOED,
voor Heeren, Dames en Kinderen,
in Winter- en Zomer-qualiteit.
tot de laagste prijzen.
A. VAHLE & Co.,
den Haag, HOOGSTR. 14
Telephoon 1218.
Rotterdam, Hoogstr. 340.
Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten zeerste aanbevolen.

Specialiteit in Kousen en Tricot-Goederen in Katoen, Wol, Merino en Zijde.

Bovengenoemde Firma hebben wij voor *'s-Gravenhage* den **Alleenverkoop** opgedragen.
WILH. BENGER Söhne, Stuttgart,
Eenige geconcessionneerde Fabrikanten der **Echte** Prof. Dr. G. JAEGER's Normaal-Ondergoederen.

VERHUIZINGEN
onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels
(GARDE-MEUBLE)
VERPAKKING
(Emballage)
van alle soorten van goederen ter verzending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.
AMSTERDAM, Leidschekade 70. | DEN HAAG, Westeinde 48. | ARNHEM. Parkstr. 70/71.

Nieuwste Dassen.

SACHS & Co.
Lange Poten,
Den Haag.

Miele & Co.
Veenestraat 50
DEN HAAG.
Fabriek en Magazijnen van duurzaam Verzilverde
ARTIKELEN
VOOR
Luxe en Huishoudelijk gebruik.

JAC. MOULIJN,
Opticien, Instrumentmaker,
2e Wagenstraat 95, Den Haag,
TELEFOON 704.
BRILLEN en PINCE-NEZ.
Voorschrift van Heeren Doctoren.
Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen, Breukbanden, Suspensoirs enz.
Aanleg en onderhoud van
TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELLEN.

C. J. v. d. MEER,
Waldeck-Pyrmontkade 11, 11a, 13,
DEN HAAG.
HANDEL
in Wijnen, Binnen- en Buitenlandsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwateren en Gedistilleerd.
SPECIALITEIT
in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen.
Champagne en Cognac.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,
EINDHOVEN.
FABRIEK van
LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

Inrichting voor het maken, borduren en festoneeren.
SPOEDIGE AFLEVERING.
PRIJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van STALEN en MODELLEN,
worden op aanvrage franco toegezonden.
AGENTESSEN GEVRAAGD
met relatiën onder den gegoeden stand.

THEOD. SMEELE,
Denneweg 112, 's-Gravenhage.
Telephoon Interc. 910.

Levering van **UITSLUITEND**
GRUTTERSWAREN, GRANEN en ZADEN.
Meermalen bekroond.

Vestigt speciaal de aandacht der lezers van dit Blad op zijn Prima **JAVARIJST,** welke zoowel per gerief als per baal tegen **Sterk Concurreerenden Prijs** wordt verkocht.

Proefmonsters GRATIS verkrijgbaar.

DE ADELAAR

HEERENKLEEDING-MAGAZIJN „DE ADELAAR",
Spuistraat 31, DEN HAAG, over de Passage.
INTERC. TELEFOON No. 1199.

Specialiteit in PRIMA QUALITEIT KLEEDINGSTUKKEN
voor HEEREN en JONGEHEEREN, in elke taille groote keuze.
In Kinderkleeding hebben wij steeds een uitgebreide keuze der nieuwste modellen voorradig.
Steeds Nouveauté's in Stoffen en Modellen.
Grootste inrichting voor KLEEDING NAAR MAAT 1e Etage.
UNIFORMEN, LIVEREIEN, AMBTSGEWADEN.
Uitrustingen voor Oost en West.
Tailleurshuis 1e Rang.

ISERIEF & Co.
VEENESTRAAT 16/18,
den Haag.
Magazijn van Garen en Band.
DAMES HANDWERKEN.
Natuur Wollen Ondergoederen
VAN
Jansen en Tilanus.
FRIEZENVEEN.

J. A. DE GRUIJTER,
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstr.
DEN HAAG.
Groote Sorteering
VULKACHELS, CALORIFÈRES
EN
Majolica-
TEGELKACHELPLATEN

Laden en Lossen
van alle Goederen uit Spoorwagons en Stoombooten
(onder garantie).

Commissie en Expeditie. ***Douaneformaliteiten.***

Inteekenbillet voor niet-leden.

Ondergeteekende ....

wensch $\frac{\text{Donateur-trice}}{\text{Lid}}$ *te worden van de Vereeniging* „Oost en West" *tegen betaling eener jaarlijksche contributie van* f .... *of door eene gift in eens van* f ....

Handteekening en volledig duidelijk adres.

....

NB. Contributie van f 5 of gift in eens van f 100 voor **Donateurs.**
Voor **Leden** contributie tot een minimum van f 1.— 's jaars.
Om 't orgaan te ontvangen moet men minstens f 1.50 's jaars betalen.
Doorslaan wat men niet wil.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Bijblad
VAN
HET KOLONIAAL WEEKBLAD
Donderdag 14 November 1901.

In het eerste artikel, dat van 7 Augustus, komen ter sprake:

geslachtsziekten,
misbruik van sterken drank,
straffen,

en komt schrijver tot de uitspraak, dat de Regeering bij aanvulling van het leger alles behalve scrupuleus is; dat er zoo goed als niets gedaan wordt tot opheffing uit het diep zedelijk verval en dat het met 't moreel gehalte van het Ind. Leger treurig gesteld is. Hij beweert het N. I. Leger en de natie een groote dienst te doen, door 't kwaad te signaleeren.

Dit Artikel zou dan ook recht van bestaan gehad hebben:

1°. als het bestaande euvel door de Regeering verborgen was gehouden; 't was dan geweest de onthulling van een niet bekend kwaad, al bleven onjuistheden, onbewezen en onware beschuldidigingen het artikel ontsieren;

2°. als het ook de goede eigenschappen in 't licht hadde gesteld, ter billijke beoordeeling van het Leger in zijn geheel, zooals de titel mocht doen verwachten;

3°. wanneer deugdelijke middelen waren aangegeven tot beteugeling van het kwaad, dat zooals ieder zal toegeven, het Leger ontsiert. Schrijver zou zich daardoor zeer verdienstelijk hebben gemaakt.

Nu de Regeering echter jaarlijks aan de Volksvertegenwoordiging in de Kol. Verslagen verslag doet, zonder verzwijging der fouten en onder overlegging van uitgebreide statistieken, zonder rhetorischen bombast, was er geen noodzaak tot signaleeren van het kwaad.

Waar goede eigenschappen niet in bescherming genomen worden, nu uitspraak gedaan wordt over het zedelijk peil, geeft het artikel niets nieuws en niets deugdelijks.

Misbruik van alcoholica en besmetting opgedaan bij sexueele gemeenschap zijn oorzaken van het grootste deel der kwalen bij het menschdom in het algemeen.

Zij, die zooals militairen, tot langdurig celibaat verplicht zijn, zonder dat zij zich dit uit een hoog moreel beginsel opleggen, verkeeren, waar het die ziekteoorzaken geldt, in de ongunstigste omstandigheden.

Welke uitkomsten zou de statistiek in dit opzicht, als ze te maken was, bij Nederlandsche jongemannen geven?

Acht men de uitspraak gewettigd, dat het moreel gehalte van het menschdom zeer laag staat, dat het daarmede treurig is gesteld?

Dan geef ik toe, dat het moreel gehalte van het N. I. Leger evenzeer laag staat en dat het ook daarmede treurig gesteld is.

Met laatstgenoemde uitspraak moet echter de eerstgenoemde gepaard gaan, uit redenen van billijkheid, om helder te kunnen zien, waar het geldt de vraag, in welke mate en door welke middelen men het kwaad kan beperken.

Wil men het moreel van den Indischen soldaat verhoogen, dan moet men dit verkrijgen door verbetering van de jongelingschap van het volk, waaruit de Ned. Ind. soldaat voortkomt, want in Indië kan men slechts datgene doen, wat kan strekken om te voorkomen en de nadeelen te ontgaan, welke voortvloeien uit het niet hoog genoeg moreel *van hen, die daarheen gezonden worden.*

In de eerste plaats dus verbetering van het volksonderwijs door daarin eene grootere plaats te geven aan de *volksopvoeding.*

Wie het onderwijs en de opvoeding van het volk beheerscht, kan de wereld hervormen, vooral wanneer zijn streven niet in strijd is met de goede wereldorde.

Uitzending van kuische jongelingen zal wel een onbereikbaar ideaal blijven, maar veel kan toch ook op dat punt worden gewonnen, terwijl bij krachtige bestrijding van drankzucht voorzeker gunstige resultaten te wachten zijn.

Door het opheffen van het zedelijk peil van het volk, zal men lust kunnen doen ontstaan in kalme genoegens, die meer inspanning van den geest dan van het lichaam vorderen.

Autoriteiten in Indië zullen dan beter werkzaam kunnen zijn voor het goede doel.

Footballspel en dergelijke sport, goed toch voor jongens, die den geheelen dag op de schoolbanken hebben gezeten, zijn dit niet voor soldaten, die meer dan beweging genoeg hebben gehad bij het vervullen hunner dagtaak, bij marschen, velddienstoefeningen, manoeuvres, schijfschieten, enz. Om zich te ontspannen door gepaste genoegens, die meer inspanning van den geest dan van het physiek vorderen, wordt eene mate van ontwikkeling geëischt en een zin voor degelijke genoegens, die niet in Indië kunnen worden bijgebracht, wanneer ze niet op jeugdigen leeftijd en in het Vaderland worden verkregen door de volksopvoeding in die richting te leiden.

Zonder twijfel zal niemand vuriger dan de Indische Regeering en de officieren van het Ned. Ind. Leger wenschen, dat geslachtsziekten en gevolgen van drankzucht tot het verleden gaan behooren. De bewering, dat de helft der Europeanen in den loop van het jaar aan geslachtsziekten heeft geleden is niet juist, daar het aantal ziektegevallen beduidend grooter is, dan het getal lijders, omdat zulke lijders herhaaldelijk in den loop van een jaar in de hospitalen worden opgenomen, en al is de verzuchting, dat uit de statistiek der geslachtsziekten van een Superieure Europeesche beschaving zeer weinig merkbaar is, zonder zin, wijl het ziek worden op zichzelf niet immoreel is, zoo zijn de geslachtsziekten en het drankmisbruik toch kankers, die aan het leger knagen, en waarvan de indirecte gevolgen voor Regeering en officieren het meest voelbaar zijn.

De Regeering zorgt door de verhouding van Inlanders tot Europeanen bij het Ned. Ind. Leger zoo groot doenlijk te nemen, dat zij zoo weinig mogelijk vreemdelingen behoeft te engageeren, daar de antecedenten van deze niet altijd goed zijn te controleeren. Verder kan de Regeering *daarin* niet gaan.

Het Legerbestuur zorgt door vermaningen en straffen de tucht te handhaven en werpt de onwaardigen uit.

De straffen en verwijderingen uit het Leger door schrijver aangehaald, bewijzen juist, dat de tucht bij het Leger gehandhaafd wordt.

Slechts wanneer overtredingen niet gestraft werden en onwaardigen in het Leger bleven, kon er sprake zijn van een diep zedelijk *verval*, dat thans gelukkig niet bestaat.

Zoolang het Ned. volk, ik herhaal zulks, niet door meer aandacht te schenken aan de volksopvoeding, zorgt, dat het volk tot een hooger moreel peil is gebracht, zal het der Regeering onmogelijk zijn, afdoende verbetering onder de militairen aan te brengen.

Bij het leger kunnen slechts maatregelen worden getroffen, om de nadeelen te voorkomen en te beperken, die voortvloeien uit het niet hoog genoeg moreel van hen, die daarin dienst nemen. Het legerbestuur heeft hierin trachten te voorzien, door het oprichten van cantines, die onder controle staan; door het bouwen van dagverblijven bij de kazernes, die gezellig zijn ingericht en waar niet-geestrijke dranken worden verstrekt; door het subsidieeren van militaire te-huizen, het aanwijzen in de cantines van gezellige lokalen, waarin geen drank wordt verkocht en waarin niet wordt gesurveilleerd, maar aan den bezoeker de gelegenheid wordt gegeven zich met lectuur, spel, enz. gezellig bezig te houden.

In die richting kan worden voortgegaan en daaraan nog meer uitbreiding worden gegeven, hetgeen ongetwijfeld zal geschieden, wanneer er meer geld beschikbaar wordt gesteld.

Afdoende verbetering, het zij ten derden male gezegd, is echter alleen te verwachten, als het Ned. volk meer ontwikkeld wordt in eene richting, die het geschikt maakt om zich te ontspannen door kalme genoegens, die inspanning van den geest vorderen.

In de hierboven genoemde richting moet echter door het legerbestuur toch nog met beleid te werk worden gegaan.

Opheffing van cantines, en ontneming van de gezelligheid aan die gedeelten der cantines, waar drank verkocht wordt, zou zeer onverstandig zijn. (Kapt. Ruitenbach heeft — meen ik — dit in de Ind. gids voorgesteld).

Bij het Ned. volk is het in alle standen de gewoonte, dat de mannen zich ontspannen door onder gezelligen kout in societeit, café, of herberg, sterken drank te gebruiken, en dus is het te verwachten, dat ook de Ned. Ind. soldaat zulks wenscht te doen. Beneemt men hun daartoe de gelegenheid in de cantines, dan drijft men hen niet naar de militaire tehuizen en de dagverblijven, maar naar de clandestiene drinkgelegenheden, met de daaraan verbonden bekende nadeelen.

Zoodra echter de volksopvoeding heeft gezorgd, dat de gedeelten der cantines, waar drank wordt getapt, *minder*, de militaire tehuizen *meer* toeloop krijgen, is de tijd gekomen, om eerstgenoemde tot beperkten omvang terug te brengen.

Hel Nederl. Ind. Leger heeft eene zware taak te vervullen.

Bij betrekkelijk geringe getalsterkte heeft het ons Nederl. gezag hoog te houden tegenover de Inl. bevolking in den uitgestrekten archipel, waartoe een beduidend deel van dat leger jaar in jaar uit voortdurend in het veld is tegenover een den guerilla voerenden vijand.

Wat dat beteekent, hebben ons de ervaringen van andere volken in de laatste jaren geleerd.

En wanneer men dan bedenkt, dat de oorlog wordt gevoerd in een tropisch klimaat en in landstreken, waar goede communicatiemiddelen ontbreken, en dat het ageeren moeilijk en de verpleging zeer bezwarend is, dan is de uitspraak gewettigd, dat een leger, hetwelk *onder zulke omstandigheden* blijken geeft van tucht en opgewekten geest, *goede moreele eigenschappen bezit.*

Van goede tucht geeft het Ned. Ind. Leger blijk, waar het altijd humaan is opgetreden tegen vrouwen, kinderen en zwakken, en waar, sedert in de latere jaren de chefs de overtuiging hadden, dat vernielen in strijd ook was met ons belang, een enkel bevel voldoende was, om de soldaten er toe te brengen, *de bezittingen der overwonnenen te sparen* en de *brandfakkel buiten werking te stellen.*

Zooals de geschiedenis der laatste jaren dan ook leert, vindt de bevolking van landstreken, die gedurende het voeren van den strijd de vlucht nam, bij hun terugkeer hunne woningen ongedeerd en kan zij zich daardoor weer zonder verwijl vestigen en de werken des vredes weer ter hand nemen.

Is het Ned. Ind. Leger als het ware een spiegel, die aan het Ned. volk doet zien, hoe het gesteld is met de volksondeugden, aan de andere zijde geeft het ook een beeld van de volksdeugden en het Nederl. volk mag daarom trotsch zijn op de volharding, den moed, de tucht en den humanen zin, waarvan het Ned. Ind. Leger blijk geeft.

Het zij verre, dat dit er toe zou mogen leiden, er minder ernstig naar te streven, om verbetering te brengen in de fouten, die het Ned. Ind. Leger blijkens de verslagen, welke jaarlijks aan de volksvergadering worden overgelegd, ontegenzeggelijk ontsieren, maar met verontwaardiging mag men den laster afwijzen, wanneer zonder meer wordt gesproken van een diep zedelijk verval en waar het Ned. Ind. Leger in strijd met de waarheid ons wordt geschetst, als ware het eene dievenbende.

Dit laatste geschiedde in het IIe artikel den 15 Aug. door de Nieuwe Courant opgenomen. Ik gevoel lust om die zoo onwaardige beschuldiging punt voor punt te bestrijden. Ik heb bijna dertig jaren in verschillende rangen in dat leger gediend en nimmer hoorde ik in al dien tijd het woord „knerpen" uit iemands mond.

Zoolang de menschen zijn, wat ze tot nog toe waren, zullen er overal ter wereld onbillijkheden en oneerlijkheden voorkomen, maar 't is mij onbegrijpelijk hoe iemand, die Indië en 't Indische leger beweert te kennen, er toe komen kan, te zeggen, dat in dat Indische leger meer oneerlijkheid zou zijn, dan bij de rest van het menschdom.

Ik dank de redactie van 't „Koloniaal Weekblad" voor de mij verleende plaatsruimte. Ik hoop, dat de Nieuwe Courant en ook de andere bladen, die haar artikel hebben overgenomen, eveneens dit mijn betoog zullen overdrukken.

SOLDAAT.

Indo-Bataljons.

Een zeer breedsprakig opstel over dit onderwerp staat in het „Handelsblad" van heden ochtend.

Ofschoon de oprichting van afzonderlijke Indo-Bataljons afkeurende, had de schrijver van het bewuste opstel toch wel iets mogen zeggen over de verwaarloozing der Indo's. Waren er behoorlijk burger- en militaire-opvoedings-inrichtingen, dan zou er voor de arme Indo's gelegenheid zijn, zich in verschillende vakken te bekwamen en ze waren gedurende hun leeftijd, goed gekleed, gevoed, gehuisvest en betaald. Nu doet echter de Regeering niets voor hen. Zouden Kadetten-Scholen, Instructie-Bataljons en dergelijken niet een weldaad zijn voor de in Insulinde geboren jongelieden, en voor naar ontwikkeling strevende inboorlingen? Voor de laatsten tevens een daad van waardeering en rechtvaardigheid?

Het „Handelsblad" is niet karig met vele schoonklinkende woorden, maar daarmêe worden de kwalen, niet genezen. De schrijver van „Indo-Bataljons" vergeet ook, dat Nederland nog andere bewoners heeft dan Hollanders, en dat de Indo's lang niet allen van Hollanders afstammen.

Hij geeft veel woorden ten beste, maar geen enkel goed ideé.

Zutphen 11 Nov. K. H. O. VAN BENNEKOM.

Amsterdam, 11 November 1901.

Den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN
7a Heerengracht den Haag.

HoogEdelGestr. Heer!

In Uwe kwaliteit van Voorzitter der Redactie Comm. van het Koloniaal Weekblad, Orgaan der Vereen. „Oost en West", veroorloven wij ons U te wijzen op onze sedert Mei jl. aan onze zaak verbonden Leeszaal.

In deze inrichting, die gevestigd is in ons perceel **Rokin 62**, bevinden zich de Nederl. Oost- en West-Indische dagbladen en tijdschriften, Nederlandsche en buitenlandsche Koloniale periodieken, voorts Woordenboeken, Encyclopediën, Atlassen, benevens literatuur op 't gebied van handel en nijverheid, terwijl tevens voor belangstellenden ter lezing te bekomen zijn de in Nederland verschijnende hoofdbladen en enkele, de aandacht trekkende boeken. Ten slotte is er gelegenheid om brieven te schrijven.

Wij meenen met vertrouwen Uwe aandacht op deze Leeszaal te mogen vestigen, daar het onze overtuiging is, dat zij, hoewel op bescheiden voet ingericht, toch zal kunnen medewerken tot het bereiken van het doel, dat Uwe Vereeniging zich voorstelt, n.l. het verspreiden van meer kennis omtrent onze schoone, en toch, wat belangstelling van het Moederland betreft, zoo stiefmoederlijk bedeelde Koloniën.

Om hiertoe te geraken, stellen wij gaarne onze **Leeszaal** ter beschikking van de leden Uwer Vereeniging, en zal het ons zeer aangenaam zijn, indien U, door middel van uw geacht blad, onze tolk zoudt willen zijn bij uwe leden, in de eerste plaats de te Amsterdam wonende, om hen namens ons uit te noodigen hiervan gebruik te maken.

Het is onze wensch deze inrichting voor de bezoekers zoo aangenaam en nuttig mogelijk te maken.

Mocht hierdoor een steentje kunnen worden aangedragen voor het schoone gebouw, dat uw Vereeniging bezig is saâm te stellen, dan zullen wij ons daardoor ruimschoots beloond achten.

U HoogEdGestr. bij voorbaat voor uwe welwillendheid dankend, hebben wij de eer te zijn,

met de meeste hoogachting
van U HoogEdelGestr.
de zeer dw. dr.
J. H. DE BUSSY.

Wij voldoen volgaarne aan het verzoek der firma J. H. de Bussy. Wij hebben hare leeszaal bezocht en zouden er ons over verheugen, als ze de plaats werd, waar de Amsterdamsche leden onzer Vereeniging elkaar dikwijls ontmoeten.

R. C.

Curaçao 11 Oct. 1901.

Aan de Redactie van „Oost en West".

Geachte Redactie,

Daar uw blad zich ten taak stelt, de belangen van Nederland te wekken voor Oost en West, waar ook het rood, wit en blauw wappert, zond ik u per postpakket met de Prins Fred. Hendr. een halster, (product van hier); hieruit moet u niet verstaan dat Curaçao vezelstof opbrengt, noch dat eenig industrie daarmede in verband, hier wordt beoefend; alleen, dat het artikel uit liefhebberij door mij is gemaakt met Furcrea-vezel van hier afkomstig. Daar ik de vezels middels het verrottingproces heb gewonnen, zullen zij vermoedelijk niet zoo sterk zijn, als het geval zou wezen bij machinale bewerking; toch kunnen zij dienen als bewijs, dat de plant hier goede vezels levert. Tot nu toe zijn hier slechts enkele duizenden planten, die vezels leveren; op 't oogenblik is eene plantsoen van 100 duizend plantjes gepoot. Deze, als de jaren gunstig zijn, zullen over 5 jaar klaar zijn om geoogst, anders over 6, daar wij veelal drooge jaren hebben. In afwachting van een gunstig bericht, verblijf ik zonder meer

Hoogachtend,
UEd. Dw. Dienaar,
ANJEL J. C. HENRIQUEZ.

Na het ontvangen van den halster zullen wij het product aan deskundig oordeel onderwerpen en het resultaat meedeelen.

Voor de 5e commissie,
N. v. Z.

Correspondentie.

Een ingezonden schrijven van den Heer R. A. Van Sandick, waarin deze heer ontslag neemt als lid der vierde commissie van Oost en West, moest wegens plaatsgebrek tot het volgend nummer blijven liggen.

Boekaankondiging.

„Uit Java's Binnenland"
(Een Koffie-opziener)
door BOEKA.
(uitgave F. van Rossen Amsterdam.)

Als letterkundig product heeft dit boek geen blijvenden indruk op mij gemaakt. In heb het elders (Soerabajasch Handelsblad) reeds uitvoeriger besproken. De beschuldigingen echter, die het hier en daar inhoudt tegen het Nederlandsch Gouvernement, zijn van zoo ernstigen aard, dat ik het wel der moeite waard acht, ze ook in dit blad ter sprake te brengen. Indien het wáár is, wat ons wordt medegedeeld betreffende de Solovallei-werken (blz. 265 en volgende,) dan wordt het dunkt mij hoog tijd met alle kracht te protesteeren tegen zulk onrecht den Javaan aangedaan. Want, wanneer de slavernij is afgeschaft om plaats te maken voor „vrijwilligen" arbeid, zooals ons die geschilderd wordt op blz. 264 en volgende, dan geloof ik, dat de slaven van vroeger er beter en gelukkiger aan toe waren, dan de tegenwoordige „vrijwillige" arbeiders. Een slaveneigenaar had er tenminste nog belang bij, zijn slaven goed te onderhouden en te verzorgen; wat gaat echter het Nederlandsch Gouvernement het lot aan van den Javaan, wiens „heerendiensten" zijn afgeloopen! Laat hem uitgehongerd en ziek van te zwaren arbeid, dagreizen ver naar huis terugkeeren, om er van uitputting te sterven! „Het zijn immers maar Javanen..... en de statistiek geeft immers aan, dat er overbevolking is!" (blz. 564).... „In heerendienst", weet men in Nederland wel, wat dit zeggen wil? Dat beduidt het verzamelen van inlanders op dikwijls verren afstand van hunne woonplaats. Een weg, dien zij te voet moeten afleggen, zelf de kosten dragen van hun levensonderhoud op die reis van één of meer dagen. Daarna, bij aankomst, moede van den tocht, moeten zij aan het werk...... Denkt men, dat de lieden gedurende hunnen arbeid goed gevoed worden, dan vergeet men weder, dat het hier Javanen betreft. Het werk is immers in hun belang ondernomen, en zij kunnen toch wel voor hun eigene voeding zorgen gedurende den gedwongen arbeid. Hoe zij, om het geld daartoe en voor de reis te verkrijgen, vóór hun vertrek van huis het weinige, dat zij aan kleederen, enz, bezaten hebben moeten verkoopen of verpanden, dat gaat immers de Nederlandsche Regeering niet aan..... Is de bepaalde termijn van zijn gedwongen arbeid verstreken, dan kan de man zonder een cent vergoeding naar huis gaan. Komt hij daar terug, moede en afgemat, dikwijls met bij de uitgravingen opgedane kwaadaardige koortsen onder de leden, dan moet hij onmiddelijk hard aan het werk om den achterstand in te halen, want gedurende zijn afwezigheid was er niemand om den arbeid op veld en erf te verrichten...... (blz. 264 en 265.) Is dit wáárheid? — Is het wáárheid, wat ik elders in ditzelfde boek gelezen heb, omtrent het onvoldoende van de Indische politie? „De hoofdschuld lag aan het Gouvernement, dat geen behoorlijke politie aanstelde, en de eenvoudige dessalieden ten prooi liet aan bandieten en roovers." (blz. 239). — Is het wáárheid, dat men in het binnenland van Indië feitelijk onbeschermd is tegen stelen en inbreken? „Klakkeloos moeten wij ons laten bestelen en al weten wij, door onze duur belaalde spionnen, vrij zeker de daders aan te wijzen, wat helpt ons dit, als de politie toch geen bewijzen vindt!— Wat men in beschaafde landen onder politie verstaat, bestaat hier eenvoudig niet, iets waarmede een goede rechtspleging rekening diende te houden". (blz. 240). Is het wáárheid, wat op blz. 118 en volgende verhaald wordt? Kunnen wellustelingen zich in Ned. Indië twaalfjarige kinderen koopen en ze onder bescherming van de wet, dwingen aan hun begeerten te voldoen? Zoo ja, zoo de auteur van „Een koffieopziener" der waarheid getrouw is geweest in zijn voorstellingen, dan onderschrijf ik volkomen de verzuchting, waarmede hij hoofdstuk X besluit: „Arm Java!"

A. DE S. L.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	22 Nov.	6 Dec.	11.20	's av.
Rotterdam, Lloyd,	15 „	29 Nov.	11.30	's av.
Genua, Nederland,	19 „	3 Dec.	9.15	's av.
Marseille, Lloyd,		26 Nov.	6.30	's av.
Marseille, Fr. dienst,	16 „	30 „	7.45	vm.
Brindisi, Eng. dienst,	22 „	6 Dec.	1.—	mid.
Napels, Duits. dienst,		24 Nov.	9.45	mid.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,		30 Nov.	11.15 's av.
Southampton, Eng.,		25 „	11.30 's av.

Suppl. verzending daags daarna 6.30 's av.; aansluiting niet altijd verzekerd.

St. Nazaire, Fr.,	8 Dec.	8 Jan.	7.45 vm.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 8n van elke maand, alleen op verzoek.

Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en den laatsten van elke maand 7.20 's av.

Lissabon den 3n en den 13n van elke maand 3.20 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIËN.

Haagsche Assurantie-Compagnie
voor Brand enz. van 1805.
te 's Gravenhage.
Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.

Directeuren:
W. F. MASTENBROEK en C. W. VERSTEGE.

Commissarissen:
Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT.
Mr. J. G. GLEICHMAN.
A. J. H. VAN KAPPEN.

Magazijn „HET ANKER",

Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
in alle Prijzen.

W. REUVERS,
73 Wagenstraat 73,

HAAGSCHE HOPJES
met goud bekroond
voorzien van bovenstaand handelsmerk, verkrijgbaar bij
W. REUVERS,
Wagenstraat 73,
CONFISEUR, Den Haag.
N.B. Voor de tropen verpakt in hermetisch gesloten bussen.

G. KERNER & Co.

PRIJSCOURANT
GRATIS en FRANCO.

ERNEST CASSUTO
Tandarts,
PIETER BOTHSTRAAT No. 1,
BEZUIDENHOUT,
Den Haag.
SPREEKUUR dagelijks van **1** tot **5**.

Fabriek en Magazijnen „DE NIJVERHEID"
BREDA.
Behangerij, Meubelfabriek,
Stoffeerderij,
Bedden- en Matrassenfabriek.
Mart. Lefel-Oomen,
Hofleverancier.

Concureerendst adres voor complete meubeleering.
Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.
Geïllustreerde prijscatalogus Gratis en franco.

Thee.
Koffie.
Mokka.
Gember.
Soja.
Chutney.
Theesalon.

VAN VEEN & Co.,
33 PLAATS, 's-GRAVENHAGE.
Telefoon 981.
SCHEVENINGEN, 109, Badhuisstraat.
Telefoon 4161.

PARAPATTAN WEEZENGESTICHT
te Batavia.

In de hoop dat de wetenschap, dat vele weezen door eene liefderijke verpleging in het Parapattan Weezengesticht te Batavia, voor ondergang behoed en tot nuttige leden der maatschappij worden gevormd, **eene opwekking** moge zijn voor alle weldenkende ingezetenen van Nederlandsch-Indië, die thans in Nederland verblijven en ook voor niet-Indiers, om ook het hunne bij te dragen **tot instandhouding** van het Parapattan Weezengesticht, doen wij in de eerste plaats een beroep op den liefdadigheidszin van de in Nederland wonende oudgasten.

Jaarlijksche contributiën en donatiën worden gaarne door den ondergeteekende in ontvangst genomen.

Namens het Bestuur van het PARAPATTAN WEEZENGESTICHT te Batavia,
W. CREMER,
Generaal gemachtigde voor Nederland,
Nieuwe Schoolstraat 89, te 's-Gravenhage.

De WONINGGIDS v/d. Nederlandsche Bond van Makelaars in Vaste Goederen, Assurantiën, enz.
o. m. bevattende de adressen der voornaamste **Makelaars in vaste goederen van Nederland.** en de
WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
zijn beide op aanvrage **gratis** verkrijgbaar.

Ook liggen deze gidsen op de informatiebureaux der Vereeniging «Oost en West» te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN (Batavia) ter beschikking van belangstellenden.

LEIDEN,
STATIONSWEG 19.
Eerste Modes.

DEN HAAG.
GEDEMPTE BURGWAL 8,
bij de WAGENSTRAAT.
E. v. d. Horst.
MAGASIN de SOLDES.

DELFT,
21, CHOORSTRAAT.
Nieuwste Garneering.

Grootste keuze **echte LYONSCHE ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere kleedingstoffen bijzonder geschikt voor Indië,
voor de helft der gewone prijzen.
Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden, worden gaarne omgeruild.
Stalen worden op aanvrage franco toegezonden.

J. JANSEN,
KEPPLERSTRAAT 115—117 b/d Regentesselaan, DEN HAAG.
Het beste adres voor
BINNEN- en BUITENLANDSCHE verhuizingen.
BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.
Complete Ameubeleeringen.
Tapijten, Meubelstoffen, Vitrages, Zeildoek, Linoleum, Wasdoek enz.
SPECIALITEIT:
in Engelsche Ledikanten KAPOK-, STAALDRAAD, Stroo- en Zeegrasmatrassen.
(Voorzien van vele gunstige Indische referentiën).

Export. Engros. Detail.

K. NIEUKERKE
Noordeinde 12. -- Den Haag.

De Firma belast zich met iedere opdracht tot levering van goederen naar OOST of WEST, en garandeert goede, ongeschonden aankomst.

Bij eventueele bestelling wordt dringend verzocht mede te deelen of men handelaar of particulier is.
Handelaren geven tevens referentiën op.

K. NIEUKERKE, Den Haag.
Telefoon No. 637.

Gebr. P. H. Caminada,
Lange Houtstraat 3, Den Haag.
HOF- en RIJKSLEVERANCIERS.
Specialiteit in REISKIJKERS.
Goerz. Trieder Bynocles
Fabrieksprijzen.

C. HOYNG,
Den Haag. -- Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden **gratis op aanvrage** toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

B. DERKSEN,
Brood- en Beschuitfabriek
„De Oude Vette Hen",
OPGERICHT 1680.
OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8,
's-Gravenhage.
Hofleverancier.
Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.
BRUIN- of GEZONDHEIDSBROOD.
Prima kwaliteit SPECULAAS in blikverpakking.
Verzending naar OOST- en WEST-INDIË.

F. H. BOTHE,
21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seisoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Mode-Magazijnen
H. MACK,
Lange Poten 31/33. DEN HAAG. Hoogstraat 3.
SPECIALITEIT in
Gegarneerde DAMES- en KINDERHOEDEN.
Steeds voorhanden de laatste Nouveauté's v/h seizoen.

A. J. MESKER,
MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81, Telephoon No. 240, 's-Hage.

Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Lawoe	30 Nov.	12 Dec.	17 Dec.	1902 6 Jan.	1902 8 Jan.
Ardjoeno	14 Dec.	26 „	31 „	20 „	22 „
Soembing	28 „	1902 9 Jan.	1902 14 Jan.	3 Febr.	5 Febr.
Gedé	1902 11 Jan.	23 Jan.	28 „	17 Febr.	19 Febr.
Oengaran	25 „	6 Febr.	11 Febr.	3 Maart	5 Maart
Sindoro *	8 Febr.	20 „	25 „	17 „	19 „
Merapi	22 „	6 Maart	11 Maart	31 „	2 April
Salak	8 Maart	20 „	25 „	14 April	16 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Courier dit Dubekart & Co.,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

BANKETHAMMEN. CERVELAATWORST.
Spekslagerij
Firma J. J. M. PERMENTIER,
Korte Poten 25, Den Haag.
Gelardeerde Kalfslever.
Muisjes Rookvleesch. OSSENTONG.

L. LANGE,
23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,
TELEPHOON No. 659.
Sigaren in alle soorten en prijzen.
Doelmatige verpakking voor de tropen.
Specialiteit voor Export.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.